

ПРИКЛАДНА ПСИХОЛОГІЯ. ПРОФЕСІЙНА Й ОРГАНІЗАЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ

УДК 159.9.072:351.743-05

DOI <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2024.4/06>

Гуляк У.М.

Національний університет оборони України

ПСИХОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНИХ ДЕТЕРМІНАНТ БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Статтю присвячено вивченню психологічного інструментарію дослідження мотиваційно-ціннісних детермінант бойової діяльності військовослужбовців. Проблема вивчення мотивації військовослужбовців до бойової діяльності зумовлена завданнями, які постали перед українським суспільством на сучасному етапі. Позаяк ефективність бойової діяльності військовослужбовців залежить не лише від тих умов, у яких вони в цей момент перебувають, то її слід вважати комплексною, а отже такою, що потребує ґрунтового аналізу цілої низки соціальних, психологічних та індивідуально-особистісних чинників. Одна з провідних ролей у цьому процесі належить психологічній науці, позаяк систематичне і науково-обґрунтоване прикладне застосування накопичених психологічних знань безсумнівно сприятиме удосконаленню якості бойової діяльності. На основі узагальнення наукових розвідок визначено діагностичні критерії оцінювання мотиваційно-ціннісних детермінант бойової діяльності. До них віднесено: ціннісні параметри мотиваційної детермінації військовослужбовців; значущість потреб військовослужбовця; рівень внутрішньої мотивації до діяльності; прагнення до успіху військовослужбовця, до високих результатів у своїй діяльності та мотивація до уникнення невдач; домінуючі для особистості військовослужбовця види мотивації та детермінанти бойової діяльності військовослужбовців. У статті описано діагностичні методики, що спрямовані на вивчення системи цінностей військовослужбовців, які є визначальними для мотивації до бойової діяльності. Для реалізації мети дослідження використано теоретичні методи аналізу та синтезу даних, що містяться у проаналізованих літературних джерелах; інтерпретація наукових теорій та ідей дослідників, які займалися вивченням мотиваційно-ціннісних детермінант діяльності загалом та діяльності військовослужбовців зокрема. Перспектива подальших досліджень полягає у проведенні емпіричного дослідження та визначенні системи мотиваційно-ціннісних детермінант бойової діяльності військовослужбовців.

Ключові слова: мотивація, цінності, мотиваційно-ціннісні детермінанти, психологічна діагностика, психологічна методика, тест, бойова діяльність, військовослужбовці.

Постановка проблеми. Проблема вивчення мотивації військовослужбовців до бойової діяльності зумовлена завданнями, які постали перед українським суспільством на сучасному етапі. Позаяк ефективність бойової діяльності військовослужбовців, котрі належать як до числа професійних військових так і до категорії мобілізованих та добровольців, залежить не лише від тих умов, в яких вони у цей момент перебувають, то її слід вважати комплексною, а отже такою, що потребує ґрунтового аналізу цілої низки соціальних, пси-

хологічних та індивідуально-особистісних чинників. Одна з провідних ролей у цьому процесі належить психологічній науці, позаяк систематичне і науково-обґрунтоване прикладне застосування накопичених психологічних знань безсумнівно сприятиме удосконаленню якості бойової діяльності. У зв'язку з цим виникає необхідність подальшого вивчення проблеми функціонування особистості військовослужбовця у бойових умовах і особливо мотиваційної сфери як важливого чинника психологічної готовності воїна.

Особливо гостро питання вивчення мотиваційно-ціннісних детермінант діяльності військовослужбовців постає, по-перше, у зв'язку зі зростанням рівня вимог до військових фахівців, зумовленого високою інтенсивністю бойової діяльності, спричиненою як тривалістю участі у активних бойових діях, так і потужним інформаційним та бойовим впливом противника із застосуванням широкого спектру традиційного та нового озброєння. По-друге, інтерес до мотивації бойової діяльності посилюється із залученням до Збройних Сил значної кількості мобілізованих військовослужбовців та добровольців, людей для яких військова служба не була вибором за покликом серця. Окрім того, структура цінностей та мотивів військовослужбовця, сформована за час участі у бойових діях, стає стрижнем особистості військового фахівця, що визначає ефективність його майбутньої бойової діяльності, психологічної готовності та психічної стійкості.

Особливості мотиваційно-ціннісної детермінації військовослужбовця також пов'язані зі специфікою системи міжособистісних стосунків у військових колективах як між самими військовими, так і в стосунках керівників та підлеглих. Водночас, як свідчать результати аналізу наукової літератури, соціальні, психологічні, індивідуально-особистісні чинники, система цінностей можуть бути важливими детермінантами мотивації бойової діяльності. Це, у свою чергу, ставить перед науковцями та військовим керівництвом завдання психологічного вивчення та формування відповідної мотивації військовослужбовців до бойової діяльності.

Аналіз наукової літератури засвідчує, що мотиваційно-ціннісна регуляція діяльності була предметом вивчення А. Маркової, О. Леонтьєва, А. Реана, С. Рубінштейна, Д. Фельдштейна та ін.

Різні аспекти мотиваційно-ціннісної детермінації поведінки досліджувались у межах психоаналітичного, поведінкового, гуманістичного, герменевтичного, екзистенційного, аксіологічного та інших підходів (К. Альдгеймер, Д. Вільсон, К. Гольдштейн, Л. Кольберг, Д. Макклелланд, А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс, А. Харріс, Д. Хебб, Х. Хекхаузен, П. Херст, К. Юнг, В. Франкл, Л. Ленге, Г. Гарлоу, Е. Деці та ін.).

Окрім аспектів професійної мотивації військовослужбовців та працівників інших екстремальних професій стали предметом дослідження О. Колісниченко, В. Крайнюка, Ю. Калагіна, Я. Мацегора, В. Осьодло, І. Приходько, О. Тімченко та ін.

Незважаючи на те, що інтерес науковців до питань професійної мотивації завжди був високим, проблемі вивчення мотиваційно-ціннісних детермінант бойової діяльності військовослужбовців приділяється недостатньо уваги. У першу чергу причиною цього є різка зміна умов бойової діяльності, що пов'язано з розгортанням повномасштабної агресії російської федерації проти України та необхідністю ефективно реагувати на нові виклики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На постійний розвиток та трансформацію мотивації до професійної та бойової діяльності військовослужбовців, яка містить у своїй динаміці “підйоми” та “спади”, її вплив на бойову активність, інтенсивність, стійкість і емоційне забарвлення, вказують дослідники В. Осьодло, О. Тімченко [1, 2].

Дослідники мотивації військовослужбовців О. Колісниченко, І. Приходько, Я. Мацегора вважають, що під час вивчення мотивації бойової діяльності необхідно враховувати наявні загрози життю, здоров'ю, працездатності, рівень психічного напруження, фізичного навантаження та обсяг особистих ресурсів. Бойова мотивація розглядається водночас як процес і результат формування професійно значущих мотивів, виникненню яких сприяють усвідомлення військовослужбовцем суспільної значущості своєї діяльності, наповнення власної діяльності сенсом, реалізація в ній свого потенціалу шляхом виконання визначених бойових завдань, а також суспільне визнання й схвалення та адекватна система стимулів [3, 4]. Відтак слідує, що мотиваційно-ціннісна детермінація поведінки військовослужбовця в бойових умовах є динамічною і залежить від широкого спектру чинників об'єктивного та суб'єктивного характеру. Для об'єктивного вивчення мотиваційних детермінант вважаємо за доцільне виокремити відносно стійкі параметри, як критерії мотиваційно-ціннісної детермінації. У першу чергу такими вважаємо систему цінностей, що визначає сенс бойової діяльності, усвідомлене ставлення до неї, особистісний мотиваційний потенціал, тощо.

Важливим у контексті нашого дослідження вважаємо визначення наявності у військовослужбовців внутрішньої мотивації бойової діяльності. Так у своєму дослідженні про вплив мотивів на поведінку солдатів Т. Вудрафф доводить, що внутрішні мотиви (альтруїстичне служіння та особистісний розвиток) створюють більш сильний зв'язок з армією і військовими цінностями, ніж зовнішні мотиви, такі як заробітна плата, набуття професій-

ного досвіду для майбутньої діяльності, можливості фінансування майбутньої освіти та ін. [5].

Водночас норвезькі дослідники мотивації військовослужбовців Р. Йохансен, Й. Лаберг, М. Мартінуссен вказують, що військовослужбовець, зацікавлений в оплаті праці та економічному добробуті, не обов'язково є поганим солдатом, оскільки в умовах виконання бойових завдань складно підтримувати ідеалістичні уявлення про військову службу. Однак саме відданість традиційним військовим ідеалам і цінностям є найкращим мотивом до військової служби і чинником ефективності військової організації [6].

Для дослідження професійної мотивації бойової діяльності військовослужбовців є цікавим практичний досвід ізраїльських вчених. Як зазначає дослідник С. Сатігані, "сильна душа" військового підрозділу, маючи на увазі згуртованість підрозділу, рівнозначна високій бойовій мотивації. Так само, на думку дослідника, не можна переоцінити важливість бойової мотивації для успішного результату військових дій, чи то патрулювання, чи то повномасштабні війни [7].

Проведений аналіз методологічних підходів та принципів дослідження обумовлює всебічне та послідовне вивчення та оцінювання мотиваційно-ціннісних детермінант бойової діяльності військовослужбовців як багатовимірного явища через призму визначених показників (мотиваційний потенціал; цінності та відданість військовим традиціям й ідеалам; самоефективність; задоволення від бойової роботи; суспільне визнання та схвалення; ідентифікація з підрозділом; соціальна згуртованість; віра в колектив; віра в озброєння та

техніку; підтримка організаційних цілей; довіра до командира; бадьорість; ентузіазм; психічне та фізичне навантаження) та їх урахуванні під час підбору діагностичних методик.

Метою статті є обґрунтування методів психологічної діагностики мотиваційно-ціннісних детермінант бойової діяльності військовослужбовців.

Виклад основного матеріалу. Теоретико-методологічний аналіз мотиваційно-ціннісних детермінант бойової діяльності військовослужбовців на різних етапах підготовки та участі у бойових діях дозволив виокремити діагностичні підходи їх дослідження та оцінювання, відібрати методики психологічної діагностики та розробити авторський опитувальник відповідно до визначеної мети.

Для дослідження мотиваційно-ціннісних детермінант бойової діяльності військовослужбовців запропоновано діагностичний інструментарій, що наведений в табл. 1.

Використання методики Ш. Шварца [8, 9] обумовлено її можливостями визначати як ціннісну ієрархію особистості, так і виявляти пріоритетність мотиваційних блоків, а саме домінуючі цілі, що в цей час є найбільш актуальними для респондента. Таким чином, запропонована методика має потенціал визначати одночасно параметри як мотиваційних, так і когнітивних змінних. Закладені в основу методики принципи дослідження та розширений у порівнянні з іншими опитувальниками список цінностей забезпечують можливість досліджувати цінності і як змістовні, і як емоційно-мотиваційні утворення.

Таблиця 1

Методики дослідження параметрів мотиваційно-ціннісних детермінант бойової діяльності військовослужбовців

№ з/п	Діагностичний інструментарій	Критерії
1.	Методика вивчення цінностей особистості, опитувальник "Портрет цінностей" Ш. Шварца [8, 9]	Визначення ціннісних параметрів мотиваційної детермінації військовослужбовців
2.	Опитувальник мотиваційного профілю особистості Ш. Річі, П Мартіна [10]	Оцінка значущості потреб військовослужбовців
3.	"Опитувальника казуальних орієнтацій" Е. Деці, Р. Раяна [11]	Визначення рівня внутрішньої мотивації діяльності особистості військовослужбовця
4.	Методика "Мотивація до успіху" Т. Елерса [12]	Оцінка прагнення до успіху військовослужбовця, до високих результатів у своїй діяльності
5.	Методика "Мотивація до уникнення невдач" Т. Елерса [12]	Визначення рівня мотивації військовослужбовця до уникнення невдач
6.	"Опитувальник мотиваційних джерел" Дж. Барбуто, Р. Скола [13]	Визначення домінантних для особистості військовослужбовців видів мотивації
7.	Авторський опитувальник "Мотиваційно-ціннісні детермінанти бойової діяльності"	Оцінка прояву показників мотиваційно-ціннісних детермінант бойової діяльності військовослужбовців

Зазначена методика містить опитувальник, який розділений на дві частини, кожна з яких передбачає використання окремої процедури застосування. У нашому дослідженні використано опитувальник “Портрет цінностей”, що спрямований на дослідження нормативних ідеалів та особистісних цінностей на рівні переконань. Зазначенні цінності чинять найбільший вплив на особистість, однак рідко проявляються в соціальній поведінці через те, що не відповідають нормативним цінностям соціуму. Методика передбачає присвоєння респондентом на основі власних життєвих принципів балів (від 1 до 9) кожній із 57-ми запропонованих цінностей, що мають коротке пояснення їх значення. Визначені цінності об’єднані у відповідні мотиваційні блоки, що підпорядковані певній мотиваційній меті:

- влада – соціальний статус, домінування над людьми і ресурсами;
- досягнення – особистий успіх відповідно до соціальних стандартів;
- гедонізм – насолода або чуттєве задоволення;
- стимуляція – хвилювання і новизна;
- самостійність – самостійність думки і дії;
- універсалізм – розуміння, терпимість і захист благополуччя всіх людей і природи;
- доброта – збереження і підвищення благополуччя близьких людей;
- традиція – повага до культурних і релігійних звичаїв та ідей і відповідальність за їх збереження;
- конформізм – стримування дій і спонукань, які можуть нашкодити іншим і не відповідають соціальним очікуванням;

– безпека – безпека і стабільність суспільства, відносин і самого себе.

Запропонована методика ґрунтується на ідеях динамічних відносин між мотиваційними блоками, що описують складну організацію системи цінностей. Дії особистості відповідають одному з типів цінностей та мають психологічні, соціальні та практичні наслідки. Проявлені цінності можуть як бути сумісними, так і конфліктувати з іншими типами цінностей.

Розроблену Ш. Шварцем систему цінностей можна представити у вигляді матриці (рис. 1).

Комбінації мотиваційних блоків утворюються як результат прояву характеристик, що відповідають векторам: відкритості до змін (домінують цінності самостійності та самостимуляції) на протигагу консерватизму (домінантними є цінності безпеки, конформності і традицій); самопіднесення (домінують цінності влади і досягнень) на протигагу самотрансцендентності (домінують цінності універсалізму і доброти).

Опитувальник мотиваційного профілю особистості розроблено Ш. Річі, П Мартіном [10]. Сутність мотивації розуміється авторами як задоволення потреб людини в процесі роботи. Ними виокремлено 12 основних потреб: 1) у високій заробітній платі, 2) у хороших умовах праці, 3) у чіткому структуруванні роботи, 4) у соціальних контактах, 5) у підтримці довгострокових взаємин, 6) у визнанні, 7) у складних цілях і їх досягненні, 8) у впливовості та владі, 9) у різноманітності, 10) у креативності, 11) у самовдосконаленні, 12) у цікавій суспільно корисній праці. Індивідуальне поєднання найбільш і найменш актуальних для

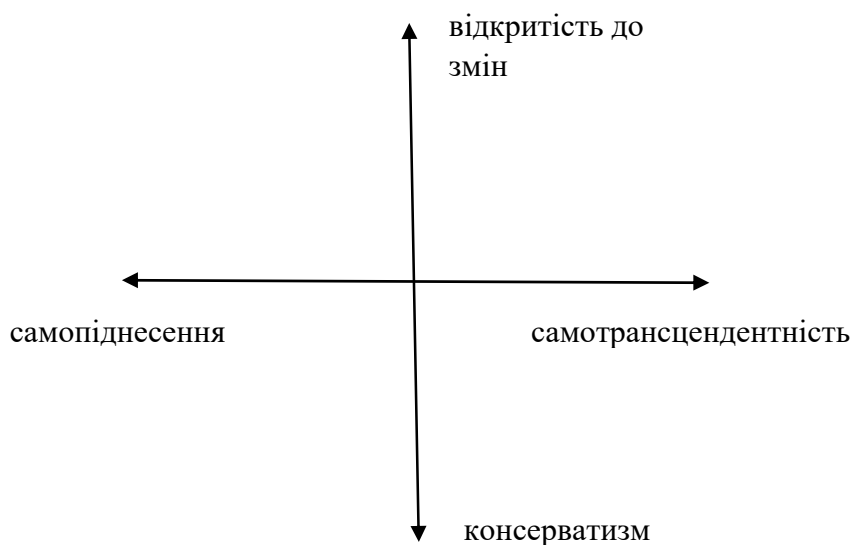

Рис. 1. Матриця цінностей за Ш. Шварцем

конкретної людини потреб утворює її мотиваційний профіль, який дає можливість кількісно оцінити і графічно представити відносну значущість кожної потреби.

Тест містить 33 твердження, кожне з яких має 4 варіанти відповіді, між якими слід розподілити 11 балів.

В інструкції респондентам зазначено, що слід уважно прочитати кожне твердження опитувальника й у бланку записати відповідну оцінку. Далі потрібно розподілити 11 балів між чотирма варіантами кожного з тверджень, позначених літерами а, б, в, г. Якщо респонденту здається, що один з варіантів найбільш важливий для нього, його потрібно оцінити в 11 балів, якщо ж зовсім несуттєвим – не присуджувати жодного балу.

За спеціальним ключем здійснюється підрахунок кількості балів, набраних респондентом за кожною потребою. Дана методика дозволяє оцінювати рівень внутрішньої мотивації респондентів.

Також на визначення рівня внутрішньої мотивації діяльності особистості військовослужбовця спрямовано використання “Опитувальника казуальних орієнтацій” Е. Деці, Р. Раяна [11]. Обрана методика призначена діагностувати різновид казуальних орієнтацій: автономну, зовнішню або безособову. За цією класифікацією людям з автономною казуальною орієнтацією притаманно послуговуватися внутрішньою мотиваційною системою. Для них характерно сприймати внутрішній локус казуальності та мати почуття самодетермінації й компетентності. Вони схильні змінювати автоматизовану поведінку на самодетерміновану, скеровувати її на власний розсуд. Для людей з автономною казуальною орієнтацією не властиво брати на себе відповідальність та переживати провину у випадках невдачі. Вони демонструють гнучку і чутливу до змін середовища поведінку. Для людей із зовнішньою казуальною орієнтацією характерним буде прагнення до наддосягнень та віра у залежність отриманих результатів від поведінки, що змушує їх у прагненні досягати успіху, орієнтуватися на зовнішні детермінанти. У особистості із зовнішньою детермінацією спостерігається брак самодетермінації, вона в основному опирається на зовнішню мотиваційну систему, демонструє низьку гнучкість у поведінкових реакціях й обробці інформації. У ситуації вибору рішення ґрунтуються не на внутрішніх потребах, а на реакціях на зовнішні стимули. Мотиваційна детермінація надмірно пов’язана із зовнішніми обставинами. Відповідно втрата самодетермінації

компенсується за рахунок потреби зовнішнього контролю. У людей для яких характерні ознаки безособової казуальної орієнтації спостерігається феномен “вивченої безпорадності”. Це передусім пов’язано з тим, що вони набувають досвіду коли середовище не реагує на їхні дії. Тому для них самодетермінація поведінки є мінімальною, натомість домінує демотивуюча з деякими проявами зовнішньої мотивуючої систем. Спостерігається автоматична або безпорадна поведінка.

Досвід використання методики засвідчує, що для людини притаманні орієнтації всіх цих типів, а індивідуальні особливості проявляються в їх пропорціях [14].

Для діагностики рівня мотивації на досягнення успіху відібрано методику Т. Елерса [12]. Автор методики, вивчаючи мотивацію людини, виходив з позиції, що ті у кого домінує мотивація на досягнення успіху схильні уникати високого рівня ризику, а швидше віддаватимуть перевагу діяльності за низького або середнього рівня ризику. За умови високої орієнтації на успіх, надія досягти бажаний результат, зазвичай, скромніша, ніж при низькій мотивації успіху, однак наполегливість досягати бажаного є високою.

Проведенні Д. Макклелландом у 50-х роках ХХ століття мотиваційні дослідження за допомогою тематичного апперцептивного тесту, дозволили встановити особистісні розбіжності у проявах орієнтації на успіх та дійти висновку, що механізми розв’язання поведінкових проблем для досягнення успіху та запобігання невдачам формуються у молодшому віці (3–13 років). Однак, Д. Макклелланд встановив, що мотивація на досягнення успіху може змінюватися та розвиватися у більш зрілому віці, насамперед завдяки навчанню [15]. Отже, мотивація на досягнення успіху має потенціал до зростання та розвитку в конструктивному відношенні за умови ділового співробітництва та у системі відносин які передбачають позитивне схвалення успіхів і принизливе підкріплення невдач.

Дж. Аткинсон, Дж. Хекхаузен, Х. Хекхаузен та інші [16, 17]. визначили щонайменше три основні мотиваційні вектори, що вказують на взаємозалежність діяльності та орієнтації на успішний результат. Автори доводять залежність: між індивідуальним суб’єктивним сприйманням успішного результату та складністю завдання; між ступенем важливості завдання і бажанням зберегти або підвищити самооцінку; здатності індивіда адекватно визначати власні якості чи зовнішні чинники, що спричинили успішність або неуспіш-

ність результату та сам результат.

Тест Т. Елерса враховує визначені залежності та дозволяє встановити низький, середній, помірковано високий та занадто високий рівні мотивації до успіху [12].

У контексті нашого дослідження, поруч з мотивацією на досягнення успіху має значення також й визначення рівня мотивації уникнення невдач. Методика Т. Елерса “Мотивація до уникнення невдач” [12] спрямована на визначення стратегії захисту. Для осіб з переважаючим мотивом уникнення невдачі характерною є схильність до незначного або надмірного ризику, що нівелює загрозу для престижу у випадку невдачі. Така тактика ґрунтується на страху нещасних випадків та спрямована на високий рівень захисту від них, однак часто призводить саме до невдач, що, у свою чергу, веде до зниження рівня домагань та самооцінки. Перманентна спрямованість особистості на уникнення невдач призводить до постійного зниження самооцінки, хронічного страху перед неуспіхом, депресії. Для людей з такою мотивацією робота сприймається як тягар, а виконання складних завдань викликає дискомфорт, породжує сумніви у собі.

Тест дозволяє діагностувати чотири (низький, середній, високий, занадто високий) рівні прояву мотивації на уникнення невдач. Для визначення чинників внутрішньої мотивації у мотиваційній системі особистості необхідно враховувати результати двох наведених вище тестів одночасно.

Для дослідження джерел мотивації відібрано методику Дж. Барбуто, Р. Скола “Опитувальник для визначення джерел мотивації” [13]. Важливість цієї методики, у контексті нашого дослідження, полягає у її спроможності діагностувати та оцінювати основні джерела мотивації особистості без урахування змісту мотивів. Це дозволить нам встановити ступінь прояву показників ідентифікації з підрозділом, відчуття задоволеності від роботи, підтримки організаційних цілей та інших. Методика на підставі визначення мотиваційних джерел дозволяє діагностувати внутрішню (спрямованість на процес чи самовдосконалення, самореалізація), зовнішню (матеріальна винагорода чи схвалення іншими) та інтегративну мотивацію.

Особливістю запропонованої методики дослідження мотиваційно-ціннісної детермінації бойової діяльності військовослужбовців є використання авторського опитувальника, що враховує специфіку категорії досліджуваних та особливості умов бойової діяльності військовослужбовців. Опитувальник складається із двох субтестів.

Перший – містить 30 тверджень, які відтворюють предметний зміст і умови бойової діяльності військовослужбовців. На підставі аналізу отриманих стверджувальних відповідей або заперечень можна визначити рівень мотиваційної детермінації бойової діяльності. Другий субтест полягає у необхідності порівняти між собою ставлення до 16 запропонованих тверджень, які стосуються ціннісної сфери особистості. Він спрямований на встановлення мотиваційних джерел, визначення ієрархії особистих цінностей їх відповідності ustalеним військовим ідеалам та традиціям, а також встановити домінування внутрішньої або зовнішньої мотивації.

Висновки. Проведене дослідження дозволило вивчити методологічні підходи та існуючі практики дослідження мотиваційної сфери особистості загалом та професійної мотивації військовослужбовців зокрема. На підставі аналізу сучасних досліджень мотивації бойової діяльності військовослужбовців армій різних країн світу встановлено:

1. Формування мотиваційно-ціннісної детермінації військовослужбовців є динамічним процесом, який перебуває під впливом системи суб’єктивних та об’єктивних чинників таких як: особисте ставлення до бойової діяльності та усвідомлення її суспільної значущості; розуміння сенсу бойової роботи та його відповідності традиційним військовим цінностям та ідеалам; наявність внутрішньої мотивації та можливостей реалізувати особистий потенціал; відчуття причетності, ідентифікації з військовим підрозділом та суспільне схвалення його діяльності; бойове братерство; віра в колектив; віра в озброєння та техніку; підтримка організаційних цілей; довіра до командира; бадьорість; ентузіазм; психічне та фізичне навантаження та інші.

2. Визначений широкий спектр чинників зумовлює застосування комплексу діагностичних методик, через призму: ціннісних параметрів мотиваційної детермінації військовослужбовців; значущості потреб військовослужбовців; рівня внутрішньої мотивації діяльності; прагнення до успіху військовослужбовця, до високих результатів у своїй діяльності та мотивації до уникнення невдач; домінантних для особистості військовослужбовців видів мотивації та детермінант бойової діяльності військовослужбовців.

3. Застосування запропонованого діагностичного інструментарію та коректна інтерпретація отриманих результатів дозволить визначити

мотиваційно-ціннісний профіль особистості військовослужбовця, що сприятиме кращому усвідомленню особливостей та прогнозуванню його поведінки у бойових умовах.

Перспектива подальших досліджень полягає у проведенні емпіричного дослідження та визначенні системи мотиваційно-ціннісних детермінант бойової діяльності військовослужбовців.

Список літератури:

1. Осьодло В.І. Психологія професійного становлення офіцера : монографія. Київ : Золоті ворота, 2012. 463 с.
2. Тімченко О.В. Екстремальна психологія : підручник. Київ : Август Трейд, 2007. 502 с.
3. Prykhodko I. I. Features of the Motivation of Specialists for the Professional Activity in Special Conditions International. Journal of Education and Science. 2018, 1(3-4). С. 35. DOI:10.26697/ijes. 2018. 3-4. С. 24.
4. Колесніченко О.С. Психологічна готовність військовослужбовців Національної гвардії України до службово-бойової діяльності поза межами пункту постійної дислокації : монографія, Харків : НА НХУ, 2016. С. 14.
5. Woodruff T.D. Who Should The Military Recruit? The Effects of Institutional, Occupational, and Self-Enhancement Enlistment Motives on Soldier Identification and Behavior. Armed Forces & Society. 2017, 43(4). С. 579–607. URL: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0095327X17695360> (дата звернення: 11.02.2024).
6. Johansen R.B., Laberg J.C., Martinussen M. Military Identity as Predictor of Perceived Military Competence and Skills'. Armed Forces & Society. 2014, 40(3). С. 521–543. DOI: 10.1177/0095327X13478405 (дата звернення: 11.02.2024).
7. Catignani S. Motivating soldiers: the example of the Israeli defence forces. Parameters. No 34 (3), 2004. С. 108–121.
8. Schwartz Sh. H. Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries // Advances in Experimental Social Psychology. Orlando, FL, Vol. 25. 1992.
9. Schwartz Sh., Ros V. Value priorities in West European nations: A crosscultural perspective // Studies in psychology: A volume in honor of Sonny Kugelman. Scripta Hierosolymintana. Ed. by G. Ben Shakhar and A. Lieblich. Jerusalem. Vol. 36. 1994.
10. Ritchie S., Martin P. Motivation Management. Hardcover, 1992. 344 с.
11. Deci E.L., Ryan R.M. Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development and health. Canadian Psychology. Т. 49, 2008. С. 182–185.
12. Коқун О.М., Пішко І.О., Лозинська Н.С., Копаниця О.В., Малхазов О.Р. Збірник методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності в складі миротворчих підрозділів: *Методичний посібник*. Київ : НДЦ ВП ЗСУ, 2011. 281 с.
13. Barbuto J., Scholl R. (1999). Development of new scales to measure an integrative taxonomy of motivation sources. *Psychological Reports*, 1087-1098/ ARD Journal Series № 12159, 1999. 82 с.
14. Олефір В.О. Психологія саморегуляції суб'єкта діяльності : дис. доктора психол. наук : 19.00.01. Харків, 2016. 428 с.
15. McClelland D. C., Atkinson J. W., Clark R. A., Lowell E. L. The Achievement Motive. East Norwalk, CT: Appleton-Century-Crofts. 1953.
16. Atkinson J. W. Introduction to motivation. Princeton, NJ: Van Nostrand. 1964.
17. Heckhausen J., Heckhausen H. Motivation and action (2nd ed.). New York, NY: Cambridge University Press. 2008.

Huliak U.M. PSYCHOLOGICAL DIAGNOSTICS OF MOTIVATIONAL AND VALUE DETERMINANTS OF MILITARY PERSONNEL'S COMBAT ACTIVITY

The article is devoted to the study of psychological tools for researching the motivational and value determinants of servicemen's combat activity. The problem of studying the motivation of servicemen for combat activity is caused by the tasks that Ukrainian society faces at the present stage. Since the effectiveness of servicemen's combat activity depends not only on the conditions in which they are currently engaged, it should be considered complex, and therefore requires a thorough analysis of a number of social, psychological and individual factors. One of the leading roles in this process belongs to psychological science, since the systematic and scientifically based application of the accumulated psychological knowledge will undoubtedly contribute to improving the quality of combat operations. On the basis of generalization of scientific research, the article identifies diagnostic criteria for assessing the motivational and value determinants of combat activity. They include: value parameters of motivational determination of servicemen; importance of servicemen's needs; level of internal motivation to work; desire for success of a serviceman, for high results in

his activity and motivation to avoid failures; types of motivation dominant for the personality of a serviceman and determinants of combat activity of servicemen. The article describes diagnostic methods aimed at studying the system of values of servicemen that are crucial for motivation to combat. To achieve the aim of the study, the author used theoretical methods of analysis and synthesis of data contained in the analyzed literature sources; interpretation of scientific theories and ideas of researchers who studied motivational and value determinants of activity in general and servicemen's activity in particular. Prospect for further research is to conduct an empirical study and determine the system of motivational and value determinants of servicemen's combat activity.

Key words: *motivation, values, motivational and value determinants, psychological diagnosis, psychological technique, test, combat activity, servicemen.*